

απόψεις

Ο δανεισμός και οι υπερχilιετείς πληγές του

Αφορμή για το σημερινό σημείωμα, μου έδωσε μία συζήτηση μεταξύ φίλων. Θέμα του τραπεζιού ήταν η πολύπλευρη κρίση των ημερών. Η συζήτηση υπήρξε έντονη, υπό τη φόρτιση του δημοψηφίσματος, της ψήφου εμπιστοσύνης και της αδυναμίας να συγκροτηθεί κυβέρνηση εθνικής ενότητας.

Οι επιχειρηματίες του τραπεζιού υποστήριξαν με μεγάλη ένταση την ανάγκη να βρεθεί κάποια –η όποια– λύση ανεξαρτήτως πολιτικού χρώματος ή νομιμοποίησης, αρκεί να διασφαλιστούν συνθήκες ηρεμίας. Ίσπε, να γίνει απολογισμός των συντριμμιών και να επανακινήσει η μηχανή της οικονομίας.

Οι νομικοί του τραπεζιού επιμέναμε ότι προέχει η διαφύλαξη της συνταγματικής νομιμότητας. Η επιστροφή στο δικαιοκρατικό κράτος. Ο σεβασμός στα θεσμικά όργανα και τις διαδικασίες. Επιμέναμε ότι έχουμε ανάγκη να επαν-ορίσουμε την ουσία του πολιτειακού συστήματος. Άλλως, η οικονομική κρίση θα οδηγήσει στην ουσιαστική κατάλυση της δημοκρατίας, όπως τουλάχιστον μέχρι σήμερα την κοινωνούσαμε. Στην κοινωνική από-συλλογικοποίηση.

Η διαφωνία δεν λύθηκε, παρόλο που πλησίαζε ξημέρωμα. Με την πίκρα της στο στόμα, την επόμενη ημέρα, ξεφύλλισα την όμορφη έκδοση του εκδοτικού οίκου «Νεφέλη» (Σεπτέμβριος 2011), η οποία περιέχει το κείμενο του Πλούταρχου: «Περί τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι», που εξαιρετικά μετέφρασε και σχολίασε η Πολυξένη Παπαπάνου.

Πριν από 2.000 περίπου χρόνια, ο Πλούταρχος υπογράμμισε:

«Δεν θα έπρεπε λοιπόν να υπάρχει και για τα χρήματα νόμος που να απαγορεύει στους ανθρώπους να δανείζονται από άλλους και να καταφεύγουν σε ξένες πηγές, αν πρώτα δεν εξετάσουν τη δική τους περιουσία και τις δικές τους δυνατότητες και δεν ξεχωρίσουν και συγκεντρώσουν, σταγόνα -σταγόνα, ό,τι τους είναι χρήσιμο και αναγκαίο; Στις μέρες μας, η τρυφή, η μαλακότητα και η πολυτέλεια έχουν κάνει τους ανθρώπους να μη χρησιμοποιούν αυτά που έχουν, μολονότι έχουν αρκετά· δανείζονται λοιπόν έναντι υψηλών τόκων, ενώ τίποτα δεν τους αναγκάζει. Περίτρανη απόδειξη γι' αυτό είναι ότι κανείς δεν δανείζει σε άνθρωπο που δεν έχει οικονομικούς πόρους· δανείζουν σ' εκείνους που επιθυμούν να αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη άνεση· και φέρνουν μάρτυρες και παρέχουν εγγυήσεις για το ότι είναι άξιοι δανεισμού επειδή έχουν περιουσία, ενώ ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο θα έπρεπε να μη δανείζονται καθόλου».¹

¹ «ἄρ' οὐ δὴ ἔδει καὶ περὶ χρημάτων εἶναι νόμον, ὅπως μὴ δανειζώνται παρ' ἐτέρων μὴδ' ἐπ' ἄλλοτρίας πηγῆς βαδίζωσι, μὴ πρότερον οἴκοι τὰς αὐτῶν ἀφορμὰς ἐξελέγξαντες καὶ συναγαγόντες ὥσπερ ἐκ λιβάδων τὸ χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον αὐτοῖς; νυνὶ δ' ὑπὸ τρυφῆς καὶ μαλακίας ἢ πολυτελείας οὐ χρώνται τοῖς ἑαυτῶν, ἔχοντες, ἀλλὰ λαμβάνουσιν ἐπὶ πολλῶν παρ' ἐτέρων, μὴ δεόμενοι· τεκμήριον δὲ μέγα· τοῖς γὰρ ἀπό-

Για να παρατηρήσει στη συνέχεια ότι:

«Οι οφειλέτες είναι δούλοι όλων των δανειστών».²

Και να επισημάνει ότι οι δανειστές:

«Κουβαλώντας μαζί τους σάκους γεμάτους συμφωνητικά και συμβόλαια, σαν δεσμά εναντίον της Ελλάδας, την οργανώνουν από πόλη σε πόλη· και σπέρνουν όχι ωφέλιμο καρπό όπως ο Τριπτόλεμος, αλλά χρέη, που πολλά βάσανα φέρνουν και πολλούς τόκους και που δύσκολα ξεριζώνονται, ενώ οι βλαστοί τους περικυκλώνουν τις πόλεις, τις εξασθενούν και τελικά τις πνίγουν».³

Τονίζοντας τις ολέθριες συνέπειες του δανεισμού, στη συνέχεια κατέγραφε:

«Θέλω όμως να δείξω σ' όσους σπεύδουν απερίσκεπτα να δανειστούν πόση ντροπή φέρνει αυτό και πόση στέρψη της ελευθερίας, καθώς και ότι ο δανεισμός είναι πράξη υπέρτατης αφροσύνης και μαλθακότητας. Έχεις; Μη δανείζεσαι, γιατί δεν σου λείπουν. Δεν έχεις; Μην δανείζεσαι γιατί δεν θα ξεπληρώσεις το χρέος σου».⁴

Για να ξαναθυμίσει τις ανθρώπινες αξίες:

Μα πώς θα ζήσω; ρωτάς, ενώ έχεις χέρια, έχεις πόδια, έχεις φωνή, είσαι άνθρωπος και άρα ικανός να αγαπάς και να αγαπιέσαι, να προσφέρεις και να εκφράζεις ευγνωμοσύνη για όσα σου προσφέρουν».⁵

Και συνέχιζε ότι:

«Τους δανειστές τους δημιούργησε η τρυφή, όπως ακριβώς και τους χρυσοκόους, τους αργυροκόους, τους αρωματοποιούς και τους βαφείς υφασμάτων. Διότι χρεωνόμαστε για να πληρώσουμε όχι το ψωμί και το κρασί, μα εξοχικές κατοικίες, δούλους, μουλάρια, ανάκλιτρα και τραπεζώματα, καθώς και για να χρηματοδοτούμε, χωρίς καμία συγκράτηση, θεάματα για τις πόλεις, επιδιδόμενοι σε στείρους και δυσάρεστους ανταγωνισμούς. Άνθρωπος όμως που μπλέκει μια φορά, μένει χρεώστης για πάντα και, σαν άλογο που του έχουν φορέσει χαλινάρι, δέχεται στη ράχη του τον έναν αναβάτη μετά τον άλλον.»⁶

Τα λόγια του Πλούταρχου – τόσο επίκαιρα σαν σημερινά- επιβεβαιώνουν την σκληρή πραγματικότητα. Η οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη δεν είναι ευχερής, όσο τα τοκοχρεωλύσια καταπνίγουν οποιαδήποτε ρευστότητα. Η έλλειψη οικονομικής αυτάρκειας δημιουργεί εξαρτήσεις. Οι εξαρτήσεις κλονίζουν την κοινωνική ειρήνη και την εθνική κυριαρχία. Και ο κλονισμός της εθνικής κυριαρχίας προσβάλλει βάνουσα τόσο την ατομική όσο και τη συλλογική ελευθερία.

Έτσι καμία από τις θέσεις που αναπτύχθηκαν στο τραπέζι δεν έδινε απάντηση ικανοποιητική στην σημερινή κρίση. Οικονομική σταθερότητα δεν μπορεί να επιτευχθεί, χωρίς συλλογικές θυσιές σε δικαιοκρατικό πλαίσιο. Και δημοκρατικό δικαιοκρατικό πλαίσιο δεν μπορεί να υπάρξει, χωρίς εθνική κυριαρχία.

Πώς θα βρούμε διέξοδο από τον κύκλο;

Ασπασία Μάλλιου

ροι οὐ δανείζουσιν, ἀλλὰ βουλομένοις εὐπορίαν τιν' ἑαυτοῖς κτᾶσθαι· καὶ μάρτυρα δίδωσι καὶ βεβαιωτὴν ἄξιον, ὅτι ἔχει πιστεῦσθαι, δέον ἔχοντα μὴ δανείζεσθαι.»

² «δουλεύουσι γὰρ ἅσασι τοῖς δανεισταῖς».

³ «οὗτοι τῶν χειρογράφων καὶ συμβολαίων ὥσπερ πεδῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα κομίζοντες ἀγγεῖα μεστὰ τὰς πόλεις ἐπιπορεύονται καὶ διελθόνουσι, σπείροντες οὐκ ἡμερον καρπὸν ὡς ὁ Τριπτόλεμος, ἀλλ' ὀφλημάτων ρίζας πολυπόδους καὶ πολυτόκους καὶ δυσεκλείπτους τιθέντες, αἱ κύκλω νεμόμενοι καὶ περιβλαστάνουσαι κάμπουσι καὶ ἄγκουσι τὰς πόλεις».

⁴ «ἀλλ' ἐνδεικνύμενον τοῖς προεῖρως δανειζόμενοις, ὅσῃν ἔχει τὸ πρᾶγμα αἰσχύνῃ καὶ ἀνελευθερίαν καὶ ὅτι τὸ δανείζεσθαι τῆς ἐσχάτης ἀφροσύνης καὶ μαλακίας ἐστίν. ἔχεις; μὴ δανείσῃ, οὐ γὰρ ἀπορεῖς· οὐκ ἔχεις; μὴ δανείσῃ, οὐ γὰρ ἐκτίσεις, κατ' ἴδιαν δ' οὕτως ἐκάτερα σκοπῶμεν».

⁵ «πῶς οὖν διατραφῶ; τοῦτ' ἐρωτᾷς, ἔχων χεῖρας, ἔχων πόδας, ἔχων φωνήν, ἄνθρωπος ὢν, ᾧ τὸ φιλεῖν ἔστι καὶ φιλεῖσθαι καὶ τὸ χαρίζεσθαι καὶ τὸ εὐχαριστεῖν»·

⁶ «ἀλλ' ἡ τρυφή δανειστάς ἐποίησεν οὐκ ἦπτον ἢ χρυσοκόους καὶ ἀργυροκόπους καὶ μυρμηκούς καὶ ἀνθοβάφους· οὐ γὰρ ἄρτων οὐδ' οἴνου τιμὴν ὀφειλομένον, ἀλλὰ χωρίων καὶ ἀνδραπόδων καὶ ἡμίονων καὶ τρικλίνων καὶ τραπεζῶν, καὶ χορηγοῦντες ἐκκελυμένους πόλεις, φιλοτιμούμενοι φιλοτιμίας ἀκάρπους καὶ ἀχαρίστους, ὁ δ' ἅπαξ ἐνειληθείς μένει χρεώστης διὰ παντός, ἄλλον ἐξ ἄλλου μεταλαμβάνων ἀναβάτην, ὥσπερ ἵππος ἐχχαλινωθεὶς»·